

JUDISK

K R Ö N I K A

TIMOTHY SNYDER

”Man kan inte bjuda motstånd utan att också föreställa sig det goda alternativet.”

”Jag ville skildra den millennial-judiska erfarenheten. Jag ser det som en gyllene era.” –
JOHANNA SCHREIBER om
nya boken *Inte helt kosher*

2

2025

”RESTITUTION HANDLAR SÄLLAN OM PENGAR - DET HANDLAR OM ATT ÅTERFÅ MINNEN” - ULRIKA KNUTSON I SAMTAL MED ANDERS RYDELL • ISRAELS OMFAMNING AV EXTREMHÖGERN SKAKAR EUROPAS JUDISKA FÖRSAMLINGAR • EFTER SJUNDE OKTOBER BLEV RÄDSLAN EN KRAFT • JUDISKT MOTSTÅND BAKOM JÄRNRIDÅN • 250 ÅR AV JUDISKT LIV: FRÅN FRÄMLINGAR TILL SVENSKAR • STEPHAN MENDEL-ENK MÖTER JOHANNA SCHREIBER • MINA SZPIRO BJUDER PÅ JUDISKA KANELBULLAR

ÅRGÅNG 93 • JULI 2025
TAMUZ 5785 • PRIS 110 KR

BILDEN

Sverige

År 1775 gav kung Gustav III den judiske sigillgravören Aaron Isaac och hans följe tillstånd att bosätta sig i Sverige utan att konvertera till kristendom. För att högtidlighålla 250 år av judiskt liv i Sverige bjöd Judiska församlingen i Stockholm in till ett kulturarrangemang med tal, musik och skådespel, i närvaro av Kungen och Drottningen, riksdagens talman, statsministern och många fler.

Foto: Hugh Gordon, 5 maj 2025, Stockholm.

När ord blir till våld

Världen tycks ha roterat ur sitt fäste. Medierapporteringen från ett Gaza i svält är skoningslös. Samtidigt är 55 människor fortfarande i Hamas fångenskap, när den här texten skrivs.

I Boulder kastar en ensam gärningsman en molotovcocktail mot en grupp judar – unga och gamla – som fredligt demonstrerar för gisslans frisläppande. Han skriker: "Hur många barn har ni dödat?" och "Vi måste göra slut på sionister."

Detta sker drygt en vecka efter att två anställda vid den israeliska ambassaden i Washington D.C. har skjutits till döds vid ett judiskt evenemang.

I London och New York vandaliseras affärer och restauranger ägda av judar och israeler. I Paris vandaliseras synagogor och Förintelsemuseet med grön färg.

Sanningen är att de judiska samfunden runt om i världen har förberett sig på detta sedan den sjunde oktober 2023. Vissa genom att sänka rösten när de talar om Israel eller det judiska, andra genom att uppmana sina barn att dölja sin judiska identitet och undvika att tala hebreiska på gatan.

Runtom i Sverige attackeras, hotas, straffas eller alieneras akademiker, psykologer, politiker, kulturarbetare, journalister och andra – judar och icke-judar – enbart för att de associeras med Israel, sionism eller judendom. När sker liknande i andra länders namn? Länder med betydligt tyngre historiskt bagage än Israel?

Våldsattackerna runt om i världen är resultatet av 20 månader av avhumanisering av israeler, sionister och judar. "Inga sionister på våra gator!" är ord som blivit slogan, som blivit ideologi, som blivit skarp skott och molotovcocktails.

Och egentligen är det inte särskilt svårt –

I slutet av maj fick jag möjlighet att besöka Israel för första gången sedan den sjunde oktober 2023. Jag mötte ett land som går på knä.

Människor som är utmattade av ett krig som aldrig tar slut. Uppgivna eller förvirrade kring om kriget ens längre

är nödvändigt. Trötta på Hamas, trötta på Netanyahu, trötta på missillarm som håller barnen vakna om natten. Trötta på död.

VÄL PÅ PLATS insåg jag hur platta både israeler och palestinier upplevs på avstånd. Hur upptagna vi i Sverige är med att debattera för den ena eller andra sidan – som om det inte handlade om riktiga människor med riktiga liv, som tvingas leva detta krig.

Att få se, uppleva, tala med och försöka förstå på plats gjorde mig mycket ödmjuk inför hur komplext allt faktiskt är – och hur svårt det är för oss i Sverige att förstå.

Resan var avgörande för att jag – som ändå bott i Jerusalem i fyra år, har familj och vänner i Israel, har rest på Västbanken och besökt Gaza – återigen skulle påminnas om att det är människor – i all sin sårbarhet, komplexitet, smärta och kärlek – som är brickorna i detta krig.

Frågan är vad som krävs för att anhängare av den ena eller andra sidan ska kunna ta in detta – och kanske genom det kunna separera ideologi från identitet, och åter humanisera den andre?

I det här numret publicerar vi en lång intervju med historikern Timothy Snyder, som påminner om vikten av att kunna visualisera en bättre framtid som kärnan i motståndskraft i en svår tid. Vi möter även dem i Israel och Sverige som själva arbetar för en tryggare framtid.

I över 90 år har Judisk Krönika varit en plats för levande samtal – också när de skaver. Därför publicerar vi i detta nummer två texter som står i skarp konflikt med varandra:

Den ena är mycket kritisk mot judar som i en utsatt tid väljer att kritisera Israel. Den andra är ett öppet brev till judiska organisationer och församlingar i Sverige med en önskan om att agera mot Israel på grund av dess krigsföring i Gaza.

Vi gör det inte för att erbjuda "två sidor", utan för att visa på den mångstämmighet som är själva grunden i varje intellektuell och demokratisk tradition – också i vår egen.

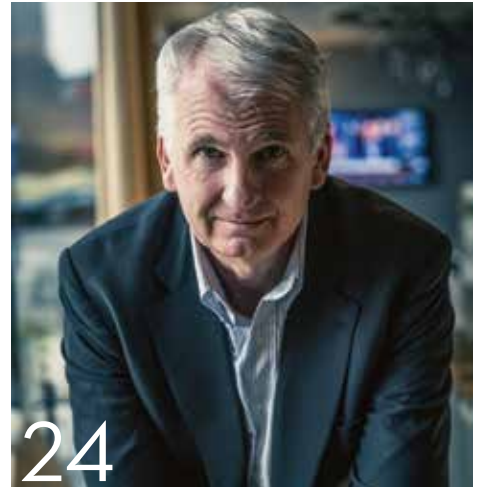
Med önskan om en lugn sommar,

Anneli Rådestad
Anneli Rådestad

INNEHÅLL

Nr 2 • 2025

Omslag
Karl Gabor

- 8. MED SÅDANA VÄNNER – vem behöver fiender? Av Hannah Berlin
- 10. ÖPPET BREV TILL judiska organisationer och församlingar i Sverige
- 12. MINNETS FÖREMÅL – Ulrika Knutson porträtterar Anders Rydell
- 20. ISRAELS OMFAMNING AV extremhögern skakar Europas judiska församlingar
- 24. TIMOTHY SNYDER OM frihet och motståndskraft i vår tid
- 30. STANDING TOGETHER – möt Israels största fredsrörelse
- 33. SHALOMPODDEN LYFTER ISRAELISKA röster som arbetar för fred och demokrati
- 34. EFTER SJUNDE OKTOBER blev rädslan en kraft – möt JKG:s grundare Eva Serner
- 36. JUDAR MÅSTE SYNAS OCH höras på gator och torg. Av Jehoshua Kaufman
- 38. JUDISKT MOTSTÅND BAKOM järnridån – Av Noomi Stahl
- 44. FRÅN FRÄMLINGAR TILL svenskar – del 2 av Carl Henrik Carlssons artikelserie "De svenska judarnas historia"
- 48. HANDBOK I ÄRLIGHET – Jessica Haas Forsling träffar far och son Einhorn.
- 52. "JAG VILLE SKILDRA den millennie-judiska erfarenheten", Stephan Mendel-Enk möter Johanna Schreiber

NÅGRA MEDARBETARE I DETTA NUMMER

**KARIN
BRYGGER**
är poet och
författare

**ANDERS
CARLBERG** är
strateg i Västra
Götalandsregionen

**CARL HENRIK
CARLSSON** är
historiker och
författare

**STEPHAN
MENDEL-ENK**
är journalist och
författare

**JESSICA HAAS
FORSLING** är
författare och
journalist

**MOSHE
DAVID
HACOHEN** är
Director för
B.R.I.T Center i
Stockholm

**ULRIKA
KNUTSON** är
journalist, författa-
re och ordförande
för SKMA

**RICKI
NEUMAN** är
journalist och
Judisk Krönikas
kulturkrönikör

**PAULINA
SOKOLOW** är
kulturredaktör och
konstvetare på
Flamman

MINA SZPIRO
är Judisk Krönikas
matkrönikör

KÄNNER DU NÅGON SOM FÖRTJÄNAR EN PRENUMERATION?

Beställ en årsprenumeration på judiskkronika.se eller
fyll i talongen nedan och Swisha prenumerationsavgiften till
1236333827 eller sätt in beloppet på bankgiro: 220-0244.
Glöm inte att ange vem betalningen kommer ifrån.

GÖR SÅ HÄR: Klipp ut och sänd nedanstående talong till Judisk Krönika.

JA TACK, jag vill beställa en gåvoprenumeration på Judisk Krönika ett år (4 nr) för 440 kr (540 kr till utlandet)
GÅVOADRESS:

NAMN

ADRESS POSTADRESS

JUDISK KRÖNIKA, BOX 5053, 102 42 STOCKHOLM TEL 08-660 38 72.

JUDISK KRÖNIKA UTGES AV

Stiftelsen Judisk Krönika

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Anneli Rådestad
redaktion@judiskkronika.se
tel: 08-660 70 62

REDAKTIONSRÅD

Mikael Feldbaum, Leon Nudel
Samuel Sjöblom, Sarah Schulman
och Sarah Beg

GRAFISK FORM

Karl Gabor & Anneli Rådestad

ANNONSAVDDELNING

Thomas Wolff
tel: 031-28 50 95
mobil: 0708-580451
annons@judiskkronika.se

EKONOMI, ADMINISTRATION OCH PRENUMERATION

Dina Markovich
tel: 08-660 38 72 ons, fred.
administration@judiskkronika.se
Prenumerationspris 440 kr/år
Utlandet 540 kr
Lösnummerpris 110 kr
Bankgiro 220-0244
Swish 1236333827

ADRESS

Box 5053, 102 42 Stockholm

HEMSIDA

judiskkronika.se

Utkommer med 4 nr per år
Nästa nummer: 22 september 2025
Manusstopp: 1 augusti 2025
Tryckt hos Printall
Producerad av Gabor & Co
issn 0345-5580
Prenumeration ingår i medlemsavgiften
till Judiska Församlingen.
Citera oss gärna, men ange källan.
Förbehåll mot elektronisk publicering
måste meddelas av artikelförfattaren.

Hör gärna av dig med tips och
idéer till Judisk Krönika:
redaktion@judiskkronika.se
Vi vill också veta vad du tycker
om tidningen. Ris och ros!

JUDITH HERMANN

JOSHUA COHEN

LEE YARON

MARTIN KRAGH

DAVID BADDIEL

GALIT ATLAS

BJÖRN WIMAN

LENA ANDERSSON

ANDRÉ ACIMAN

ELISABETH ÅSBRINK

ROLAND SCHIMMELPFENNIG

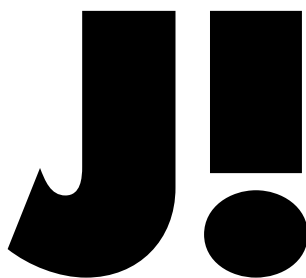

JESSIKA GEDIN

DEN JUDISKA SCENEN

MONTER F01:29

**BOKMÄSSAN I GÖTEBORG
25-28 SEPTEMBER 2025**

Judisk kultur i Sverige
Jewish Culture in Sweden